

Rutin för studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar

Innehåll

Inledning.....	3
Bakgrund.....	3
Varför behöver skolan detta rutinarbete?	3
Vilka konsekvenser får det för eleverna?	3
Vilka konsekvenser får det ur ett samhällsekonomiskt perspektiv?.....	3
Vilken roll har skolan i arbetet med kompetensförsörjning?	3
Vad säger lagstiftningen?	4
Kvalitetssäkra arbetet med valkompetens och kompetensförsörjning.....	4
Centrala begrepp.....	4
Studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar	4
Valkompetens	5
Karriärlärande.....	5
Kompensatoriskt arbete.....	5
Fyra gemensamma mål för studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar.....	5
Övriga mål för studie- och yrkesvägledning i Luleå.....	6
Rektorns nyckelroll	6
Sammanfattning	6
Studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar.....	6

Inledning

Alla barn, unga och vuxna i Luleås kommunala skolor och vuxenutbildning ska få sina behov av studie- och yrkesvägledning tillgodosedda. De ska kunna se positivt på framtiden och få verktyg för att göra väl underbyggda val för studier och yrkesliv. Väl underbyggda val minskar risken för avhopp och felval samt bidrar till positiva effekter på studieresultaten.

Den här rutinens huvudfokus är Luleås skolors och vuxenutbildningens arbete med studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar och utgör en gemensam utgångspunkt för detta arbete. Rutinen tar även upp centrala begrepp inom studie- och yrkesvägledning och beskriver de mål som Luleå kommuns arbetsmarknads- och utbildningsförvaltning (AUF) har med verksamheten.

Rutinen riktar sig till rektorer, lärare, studie- och yrkesvägledare (syv) och annan personal som är involverade i arbetet med studie- och yrkesvägledning inom AUF i Luleå kommun. Den är även av intresse för alla som vill veta mer om de konkreta mål kommunen har för studie- och yrkesvägledning.

Rutinen stödjer sig bland annat på gällande lagstiftning och förordningar samt Skolverkets forskningsöversikt "Att välja för framtiden - Skolans stöd genom vägledning och lärande" och "Allmänna råd - Arbete med studie- och yrkesvägledning".

Bakgrund

Varför behöver skolan detta rutinarbete?

Under mer än 20 år har behovet av att utveckla skolans studie- och yrkesvägledning lyfts fram i olika sammanhang. Flera utredningar, granskningar och utvärderingar har konstaterat brister i tillgången till vägledning och variationer i kvaliteten på den vägledning som erbjuds. Läroplanernas skrivningar om studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar har haft svårt att få genomslag. Lite tid ges till vägledningssamtalen och arbetslivsfrågor integreras sällan i undervisningen, trots att arbetslivsperspektiv tas upp i läroplaner, ämnes- och kursplaner.

Vilka konsekvenser får det för eleverna?

Detta innebär att eleverna inte får möjlighet att utveckla kunskaper om hur arbetslivet fungerar och vilka utbildningsvägar som finns. De tränas inte heller i valkompetens, det vill säga förmågan att strategiskt fatta beslut baserat på egna styrkor och intressen i förhållande till de möjligheter som finns. När faktorer som kön samt social och kulturell bakgrund, som i hög grad påverkar och styr elevernas val, adderas, blir det tydligt hur komplex processen att välja utbildning och yrke är.

Vilka konsekvenser får det ur ett samhällsekonomiskt perspektiv?

Brister i vägledningen påverkar inte bara de enskilda eleverna, utan skapar också problem ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Det leder till kostnader för felval och avhopp samt svårigheter med etablering på arbetsmarknaden. Samtidigt visar forskning att en väl genomförd studie- och yrkesvägledning kan bidra till att förebygga felval och avhopp. Det är också ett viktigt verktyg för att öka studiemotivationen och måluppfyllelsen samt höja kvaliteten i skolan generellt.

Vilken roll har skolan i arbetet med kompetensförsörjning?

Vi lever i ett ständigt föränderligt arbetsliv, och det enda vi med säkerhet kan säga är att allt förändras. För att kunna förbereda eleverna för deras framtida yrkesliv ställs höga krav på skolan att följa med i denna utveckling och samverka med omvärlden.

Det är väl känt att regionen står inför ett betydande behov av kompetensförsörjning. I rapporten "51 000 anställningar..." (Rapportserie, Region Norrbotten, 2018) beskrivs behovet av en intermediär funktion mellan individ och arbetsliv för att möjliggöra en mer träffsäker lokal och

regional kompetensförsörjning. Om skolan utvecklar sitt arbete med studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar kan den bli en naturlig part i en sådan funktion.

Vad säger lagstiftningen?

Enligt Skollagen (SFS 2010:800) ska alla skolformer säkerställa att eleverna får studie- och yrkesvägledning. Detta framgår även av läroplanerna för respektive skolform.

Kvalitetssäkra arbetet med valkompetens och kompetensförsörjning

Genom detta rutinarbete ska Luleå skolor kvalitetssäkra både elevernas valkompetens och bli en självklar intermediär part i kompetensförsörjningen.

Centrala begrepp

Studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar

Studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar innebär att alla delar av skolverksamheten bidrar till att stödja elevernas utveckling och framtida val av studier och yrkesliv.

Här är några centrala punkter som illustrerar vad detta innebär:

- **Integrerat i undervisningen:** Alla ämnen och lärare bidrar till elevernas förståelse för hur olika kunskaper och färdigheter kan tillämpas i arbetslivet. Detta kan inkludera praktiska exempel, gästföreläsare från olika yrken, eller studiebesök till arbetsplatser som är relevanta för ämnet.
- **Samarbete mellan personal:** Lärare, skolledare, syv och annan skolpersonal arbetar tillsammans för att skapa en helhetsbild av elevens möjligheter och utmaningar. Detta kan innebära regelbundna möten och samordning av insatser för att säkerställa att alla elever får det stöd de behöver.
- **Individuellt stöd:** Eleverna får individuellt anpassad vägledning som tar hänsyn till deras intressen, förmågor och framtida mål. Detta innebär personliga samtal med syv, och att eleverna får hjälp att planera sina studier och framtida karriärsteg.
- **Tidigt och kontinuerligt stöd:** Vägledning börjar tidigt i barns och elevers utbildning och fortsätter genom hela skolgången. Redan från tidig ålder kan man börja prata om framtida yrkesmöjligheter och studieval, och detta fortgår och fördjupas genom högstadiet och gymnasiet.
- **Praktisk erfarenhet:** Eleverna får möjlighet att prova på olika yrken genom exempelvis PRAO, praktik, arbetsmarknadsdagar och andra aktiviteter som ger insyn i arbetslivet. Dessa aktiviteter fungerar också som pedagogiska verktyg som underlättar och möjliggör en god kontakt med arbetslivet, både för skolan och eleven. Samverkan mellan skola och arbetsliv (SSA) är en viktig del för att skapa aktiviteter till stöd för elevens valkompetens.
- **Föräldrasamverkan:** Skolan involverar även föräldrar och vårdnadshavare i processen. Föräldrarna informeras och engageras i sina barns studie- och yrkesval genom möten, informationskvällar och andra aktiviteter.

Att göra studie- och yrkesvägledning till hela skolans ansvar innebär att alla inom skolan är medvetna om sin roll i att stödja elevernas framtida val och att de aktivt arbetar med att integrera detta i den dagliga verksamheten. Målet är att ge eleverna en bred och djup förståelse för sina möjligheter och att förbereda dem för livet efter skolan på bästa möjliga sätt.

Ett sätt att illustrera studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar är att beskriva det utifrån tre huvudområden: vägledningssamtal, undervisning och information. Dessa områden delas sedan in i två delområden: individuell vägledning och generell vägledning, se bilaga 1.

Valkompetens

Valkompetens inom studie- och yrkesvägledning handlar om en individs förmåga att göra välgrundade och medvetna val gällande utbildning och yrkesvägar. Det innefattar flera aspekter, inklusive:

1. **Självkännedom:** Att förstå sina egna intressen, styrkor, svagheter, värderingar och mål.
2. **Kunskap om alternativ:** Att ha information om olika utbildnings- och yrkesmöjligheter samt förstå de krav och förväntningar som dessa innebär.
3. **Beslutsfattande:** Att kunna använda sina kunskaper och insikter för att fatta välgrundade beslut. Detta inkluderar att kunna utvärdera olika alternativ och deras konsekvenser.
4. **Planeringsförmåga:** Att kunna sätta upp mål och skapa handlingsplaner för att nå dessa mål.
5. **Genomförandeförmåga:** Att kunna omsätta sina planer i praktisk handling och följa upp sina val för att justera vid behov.

Utveckling av valkompetens är en central del av studie- och yrkesvägledningen, då det hjälper elever att navigera genom de många val de ställs inför i sina utbildnings- och yrkesliv. Målet är att stärka individens förmåga att fatta välgrundade beslut om sina studie- och yrkesval.

Komplexiteten i valkompetens illustreras i bilaga 2.

Karriärlärande

Karriärlärande är en process genom vilken eleverna utvecklar de kunskaper, färdigheter och insikter som behövs för att navigera och hantera sina karriärer genom hela livet. Det är en kontinuerlig och livslång process som omfattar både formell och informell inläring. Karriärlärande innefattar samma fem aspekter som valkompetens.

Lärandet sker ofta genom en kombination av skolundervisning, arbetslivserfarenhet, praktikplatser, mentorskap och andra former av vägledning och stöd. Målet med karriärlärande är att ge eleverna de verktyg de behöver för att aktivt och framgångsrikt kunna forma och anpassa sina karriärer utifrån personliga och professionella mål samt förändringar i arbetsmarknaden.

Kompensatoriskt arbete

En del av skolans kompensatoriska uppdrag innebär att motverka val av inriktning och utbildning baserade på könstillhörighet, social bakgrund, kulturell bakgrund eller funktionsnedsättning. Här ses vägledningen som ett viktigt redskap för att förebygga exkludering och ge eleverna resurser att göra utbildnings- och yrkesval som ligger i linje med deras individuella förutsättningar och förväntningar, samtidigt som det garanterar delaktighet och trygga försörjningsvillkor. Illustreras i bilaga 3

Fyra gemensamma mål för studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar

1. **Förståelse och förberedelse:** Ge eleverna en bred och djup förståelse för sina möjligheter och förbereda dem på bästa möjliga sätt för livet efter skolan.
2. **Beslutsfattande:** Stärka elevernas förmåga att fatta välgrundade beslut om sina studie- och yrkesval.
3. **Karriärhantering:** Ge eleverna de verktyg de behöver för att aktivt och framgångsrikt

kunna forma och anpassa sina karriärer utifrån personliga och professionella mål samt förändringar på arbetsmarknaden.

4. **Förebygga exkludering:** Förebygga exkludering och ge eleverna resurser att göra utbildnings- och yrkesval som ligger i linje med deras individuella förutsättningar och förväntningar, samtidigt som det garanterar delaktighet och trygga försörjningsvillkor.

Övriga mål för studie- och yrkesvägledning i Luleå

1. Säkerställa att barn, elever och vuxna får kvalitativ vägledning genom hela utbildningen, både i generell och individuell bemärkelse.
2. Motverka val baserade enbart på kön, social eller kulturell bakgrund.
3. Utveckla samverkan mellan skolformerna inom förvaltningen.
4. Utveckla samverkan mellan skola och arbetsliv.

Rektorns nyckelroll

Rektorn har en nyckelroll i att förankra studie- och yrkesvägledningen i verksamheten. För att säkerställa en effektiv och integrerad vägledning bör rektorn:

- **Tydliggöra ansvarsfördelning:** Klargöra hur ansvaret är fördelat mellan studie- och yrkesvägledare, lärare och övrig personal, samt etablera former för samarbete mellan dem.
- **Utveckla aktivitetsplaner:** Skapa planer för individuell och generell vägledning som tydliggör områden, mål, riktlinjer, aktiviteter, samverkansformer, roller, rutiner och ansvar mellan studie- och yrkesvägledare, lärare och annan berörd personal.
- **Främja metodutveckling:** Ge personalen möjlighet att utveckla och testa olika metoder för att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen och genomföra den i samverkan.
- **Säkerställa kontinuerlig vägledning:** Se till att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat i utbildningen, så att eleverna har förutsättningar att göra välgrundade studie- och yrkesval.
- **Implementera rutiner och metoder:** Etablera rutiner och metoder för att planera, utvärdera och utveckla studie- och yrkesvägledningen som ett gemensamt ansvar för hela skolan, så att den tillgodoser elevernas behov av att utveckla valkompetens och förstå kopplingen mellan studier och framtida yrkesliv.
- **Skapa hållbara förutsättningar:** På en övergripande nivå, skapa förutsättningar för ett långsiktigt och hållbart utvecklingsarbete inom studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar.

Sammanfattning

Studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar

Skolan behöver arbeta med studie- och yrkesvägledning på ett individanpassat, systematiskt och långsiktigt sätt. En kontinuerlig och generell studie- och yrkesvägledning, som alla i skolan tar ansvar för, bidrar till en betydelsefull grund för elevens möjligheter att fatta viktiga beslut för framtiden. Med kontinuerlig vägledning menas att skolan ser studie- och yrkesvägledning som en integrerad del av undervisningen genom hela utbildningen.

Studie- och yrkesvägledning berör all personal i skolan. Studie- och yrkesvägledning i generell bemärkelse ska vara en naturlig del av undervisningen.

Genom att enas om att detta är ett ansvar för hela skolan blir vi en enhetlig kraft. Rutinen syftar till att säkerställa att varje elev och vuxen får de resurser och verktyg som behövs för att forma en framtid som motsvarar deras mål och ambitioner.

Rutinen är beslutad av arbetsmarknads- och utbildningsdirektör Maarit Enbuske, 2025-09-02.